

**ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ
УНИВЕРСИТЕТІ**

Тарих факультеті

Дүниежүзі тарихы, тарихнама және деректану кафедрасы

**«Метатеориялар және ғылым методологиясы» пәні бойынша
қорытындылаушы емтихан бағдарламасы**

**Мамандықтар: 8D03205 – архивтану, құжаттану және құжаттамамен
қамтамасыз ету ,**

Оқу түрі: күндізгі, 5 кредит, 1-курс

Алматы

2023ж.

Бағдарламаны 8D03205 – архивтану, құжаттану және құжаттамамен
камтамасыз ету мамандығының жұмыстық оқу жоспары мен білімдік
бағдарламаның пәндер каталогы негізінде жасаған т.ғ.д., профессор Т.Ә.
Төлебаев

Дүниежүзі, тарихнама және деректану кафедрасы мәжілісінде қаралған және
ұсынылған

« ___ » _____ 2023ж. Хаттама №

Кафедра меңгерушісі

Р.С. Мырзабекова

Факультеттің ғылыми кеңесінде ұсынылды

« ___ » _____ 2023ж. Хаттама №

Ғалым хатшы

Н.А. Тасилова

Қорытындылаушы емтиханның өтілу түрі – ауызша–оффлайн.

Дәстүрлі – сұраққа ауызша жауап беру

Қорытындылаушы емтихан бағдарламасы

Тақырып 1: Теория және макротеория туралы

Теорема, теория ұғымдары. Метатеория және макротеория: ұқсастығы мен айырмашылығы.

Тақырып 2: Модернизм және постмодернизм метатеориясы

Модернизмнің қалыптасуы мен дамуы. Модернизм метатеориясының ерекшеліктерін, қолданылу жолдары. Постмодернизмнің мәні мен мазмұны. Постмодернизмнің ерекшеліктері және тарихнама мен деректанулық зерттеулердегі орны

Тақырып 3: Структурализм мен постструктурализм

Гуманитарлық білімдегі структуралистік төңкеріс. Структурализм мен постструктурализм: мәні мен мазмұны және ерекшеліктері. Структурализм мен постструктурализмнің тарихнамалық, деректанулық зерттеулердегі орны туралы мәселелер.

Тақырып 4: Методология ұғымы және оның ерекшеліктері.

Теория және методология ұғымдары. Метод және методология: ұқсастықтары мен айырмашылықтары. Методология туралы бүгінгі тұжырымдар. Методологияның ғылыми зерттеудегі орны мен маңызы. Методология ұғымы және оның ерекшеліктері мен маңызы. Теория және методология, метод және методология ұғымдарының ұқсастықтары мен айырмашылықтары және мәселе бойынша еңбектердің библиографиялық көрсеткіштері. Методология ұғымы туралы жарияланған ғылыми мақалалар.

Тақырып 5. Эволюционизм және антиэволюционистер.

Эволюционизмнің қалыптасуы мен дамуы, ондағы дарвинизмнің орны

Антиэволюционистер мен бүгінгі Харун Яхияның тұжырымдары.

Эволюционизм және тарих ғылымы. Эволюционизмнің қазақ тарихын зерттеудегі кемшіліктері.

Тақырып 6. Диффузионизм

Диффузионизм негіздері. Ф. Ратцель және оның еңбектері. Лео

Фробенустың мәдени морфология тұжырымы. Мәдени шеңберлер теориясы

Диффузионизмнің негізгі тұжырымдары мен методологиялық бағыт ретіндегі маңызы. Диффузионизмнің таралуы. Гипердиффузионизм: мәні, ерекшеліктері. Диффузионизмді сынаушылар. Диффузионизмнің қазақ тарихы мәселелерін зерттеудегі орны мен маңызы

Тақырып 7. Функционализм: мәні, қолданылуы және оның ерекшеліктері

Э. Дюркгейм және оның әлеуметтанулық көзқарастары.

Функционализмді негіздеушілер: өмірі мен еңбектері, басты тұжырымдары.

Функционализм: мәні, мазмұны мен қолданылуы. Құрылымдық

функционализм: негіздеушілер, ерекшеліктері. Функционализмді қазақ тарихын зерттеуде пайдалану жолдары

Тақырып 8. Позитивизм және постпозитивизм: ұқсастығы, айырмашылығы.

Позитивизмді негіздеушілер: өмірі мен басты тұжырымдары. Позитивизмнің бірінші және екінші сатысы. Позитивизм: мәні, мазмұны мен қолданылуы.

Неопозитивизм. Постпозитивизм: негіздеушілер, ерекшеліктері. Позитивизм мен неопозитивизмді сынау. Позитивизм және постпозитивизмді қазақ тарихын зерттеуде пайдалану тәсілдері

Тақырып 9. Этнометодология: көрнекті өкілдері және олардың тұжырымдары.

Г. Гарфинкельдің өмірі, басты еңбектері. Әңгімелік сөздерді талдау бағыты.

Этнометодологиялық герменевтика. Қарапайым күнделікті өмірді талдау бағыты.

Тақырып 10. Этнометодология: мәні және пайдалану жолдары.

Дәстүрлі методологиялық бағыттардың XX—ғ. ортасындағы жағдайы.
Этнометодология: мәні, мазмұны. Этнометодология және қазақ тарихы
мәселелері

Тақырып 11. Э. Гуссерль және оның ізбасарлары

Э. Гуссерль: өмірі мен қызметі, феноменологияны қалыптастырудағы орны.
Э. Гуссерльдің еңбектері. Оның ізбасарлары және олардың
феноменологияның дамуындағы орны.

Тақырып 12. Феноменология: мәні және қолдану жолдары.
Феноменологияның қалыптасуы, мәні мен мазмұнын, ерекшеліктері.
Феноменологияны методологиялық бағыт ретінде қолдану жолдары.
Феноменология және қазақ тарихы мәселелері

«Метотеориялар және ғылым методологиясы» пәні бойынша қорытынды емтиханды бағалау рубрикаторы
СТАНДАРТТЫ ЕМТИХАН:АУЫЗША ОФЛАЙН

Критерий/ балл	ДЕСКРИПТОРЛАР				
	«Өте жақсы»	«Жақсы»	«Қанағаттанарлық»	«Қанағаттанарлықсыз»	
	90-100 % (27-30 балл)	70-89 % (21-26 балл)	50–69% (15-20 балл)	25–49% (8-14 балл)	90-100 % (27-30 балл)
1-сұрақ Курстың теориясы мен тұжырымдамасын білу және түсіну 30 балл	Сұрақтарға қажет жерде мысалдар келтіре отырып толық жауаптар берілген; Жауаптар сауатты ғылыми тілде баяндалған, барлық терминдер мен ұғымдар дұрыс қолданылған және дұрыс ашылған.	Сұрақтарға тұтастай дұрыс жауаптар берілді, бірақ принципті емес жеке дәлсіздіктер жіберілген. Курстың барлық бірдей терминдері дұрыс қолданылмайды, жеке қате мәлімдемелер және презентацияда грамматикалық / стилистикалық қателіктері бар. Жауаптар мысалдармен дұрыс көрсетілмеген.	Сұрақтарға жауаптар үзік-үзік түрде, дұрыс тұжырымдар мен қате тұжырымдар аралас. Тақырыпты толық ашу үшін курстың қажетті мазмұндық блоктары қамтылмайды. Студент жалпы оқу курсының тақырыбына назар аударады, бірақ нақты мәселелерді ашуда қиындықтарға тап болады.	Жауаптар сұрақтардың мазмұнына сәйкес келмейді. Оқу курсы үшін сұрақтардағы негізгі ұғымдар қате түсіндіріледі.	Сұрақтарға жауаптар жоқ; студент оқу материалының көп немесе маңызды бөлігін білмейді немесе түсінбейді. Қорытынды бақылау жүргізу ережелері бұзылған жағдайда.
2-сұрақ Курстың теориясы мен тұжырымдамасын білу және түсіну тандалған әдістемесін технологияны нақты қолданбалы	Курстың технологиясы мен методологиясы білім алушылардың даярлау бағытының ерекшелігін ескере отырып, терең мағынада қолданылады; ғылыми ұғымдар қойылған тапсырмаға еркін қолданылады	Курстың әдіснамасы мен студенттің алған білімі әлсіз интеграцияланған және емтихан билетінде ұсынылған нақты практикалық тапсырмаларды шешуге бейімделген. Білім алушы жауаптары әлсіз құрылымдалған.	Курстың құралдары үстірт қолданылады, мазмұны аз, жауапта нақты емес, презентация логикасы бұзылған, ұсынылған материалдың мағынасы жоқ, пәнаралық байланыстар туралы түсінік жоқ.	Пәннің маңызды бөлігін дұрыс қолданбайды, студент өз бетінше түзете алмайтын елеулі нақты қателіктер жібереді, емтихан мазмұны бойынша қосымша сұрақтардың көпшілігіне білім алушыға жауап беру қиынға соғады немесе дұрыс жауап бермейді.	Тапсырманы шешу және курсты түсіндіру үшін білімді қолдана алмай; жауап беру кезінде (бір сұраққа) 3-4-тен астам өрескел қателіктер жібереді, оны тіпті мұғалімнің көмегімен түзете алмайды; материалды толық игермеген. Қорытынды бақылау жүргізу қағидаларын бұзу.

<p>тапсырмаларға қолдану 30 балл</p>	<p>ы, содан кейін негізгі проблеманы логикалық және дәлелді түрде ашады;</p>	<p>ан, жауапта маңызды емес нақты қателер бар, оларды өздігінен түзете алады;</p>			
<p>3-сұрақ Таңдалған әдістерінің ұсынылған практикалық тапсырмаға қолдануы бағалау және талдау, нәтижені негіздеу 40 балл</p>	<p>Белгілі бір тақырып бойынша әдістер мен технологияларды интеграциялау, негіздеу және талдау, жауапты құрылымдау, емтихан билеті мәселесі бойынша қолданыстағы теориялардың, ғылыми мектептердің, бағыттардың 5 ережесін талдау қабілетінің болуы, жауаптар мысалдармен және көрнекі материалдармен, оның ішінде білім алушының өз тәжірибесінен суреттеледі; диалог жүргізу және ғылыми пікірталасқа түсу қабілетін көрсетеді.</p>	<p>Курстың әдістері мен технологияларын қолдануды интеграциялау және талдау, білімді жаңғырту кезінде елеусіз қателіктер жібере отырып, ғылыми ұғымдарды қолдану арқылы өз ойларын бекіту үшін көрнекі материалдарды қолдану; емтихан билеті сұрақтары бойынша қолданыстағы теориялардың, ғылыми мектептердің, бағыттардың 3-4 ережелерін талдау.</p>	<p>Курстың заңдылықтары мен принциптерінің үстіртін негіздемесі, оқу бағдарламасына сәйкес материалдың негізгі көлемін және жетекші сұрақтардың талабымен әлсіз қолдану; оны өз бетінше орындауда қиындықтар туындауы.</p>	<p>Курстың әдістері мен технологияларын қолданудың негізділігі мен талдауының болмауы, репродуктивті сипаттағы сұрақтарға жауап беру кезінде қиындықтың көрінісі.</p>	<p>Мысалдар келтірген кезде курс әдістерін қолдану қабілетінің болмауы; Қорытынды бақылау жүргізу қағидаларын бұзу.</p>

Емтихан нәтижелерін бағалау критерилері

Студенттердің емтихан білімін бағалау критерилері:

«**Өте жақсы**» - мәселе толық баяндалған және сипаттау барысында: берілген сұрақтарға жан-жақты сипаттама берген; басты тұжырымдар мен қорытындылан айқындалған; оларға кешенді түрде талдау жасалған; мәселе көлемінде бірнеше еңбек пайдаланылған; студент өз көзқарастарын білдіре отырып, ұсыныстар жасаған.

«**Жақсы**» - мәселенің негізгі мазмұны ашылған, сұрақтарға жүйелі талдау жасалған, басты ерекшеліктерді айқындай алған. Бірақ өз көзқарастары мен ұсыныстары нақты және айқын емес, салыстырмалы талдау аз, қорытындылаушы пікірлері жалпылама жасалған.

«**Қанағаттанарлық**» - жауаптар жүйесіз, үстірт, негізінен оқу құралы көлемінде жазылған. Басты мәселелерге талдау жасалмаған, өз көзқарастары мен ұсыныстары жазылмаған, бағдарламалық материал 50 пайыздан төмен игерілген, қателіктер де кездеседі, маңызы мен ерекшеліктері дұрыс көрсетілмеген.

«**Қанағаттанарлықсыз**» - жазылған жауап тақырыпқа тікелей қатысты емес, немесе басқа мәселеге арналған, бағдарламада көрсетілгендей мәселенің мәні мен мазмұны ашылмаған, жауаптарында қателер орын алған.

Емтиханға дайындалу үшін ұсынылатын әдебиеттер

1. Астахов М. В. Методология исторической науки. Историко-библиографическое исследование отечественной литературы 80-х — 90-х гг. XX в. Том I. Библиография. Историография. Общая и специальная методология исторической науки / СЦАИ. — Самара, 2006—289 с.

3. Королев А. А. Теория и методология современных исторических исследований. Библиограф. сб. М., 1995.

1. Джордж Ритцер, Джеффри Степниcki. Элеуметтану теориясы. А., 2017
2. Репина Л.П., Зверева В.В., Парамонова М.Ю. Тарихи білім тарихы. А., 2016
3. Медушевская О. М. Теория и методология когнитивной истории / О. М. Медушевская. — М., 2008
4. Дьяков В.А. Методология истории в прошлом и настоящем. М., 2004.
5. Иванов В.В. Соотношение истории и современности как методологическая проблема. М., 2003.
6. Хаттон П. История как искусство памяти. СПб., 2003.
7. Лаптева М. П. Теория и методология истории: курс лекций / М. П. Лаптева; Перм. гос. ун-т. — Пермь, 2006. — 254 с.
8. Смоленский Н. И. Теория и методология истории. М., 2008. — 272 с.
9. Журов Ю. В. Проблемы методологии истории. — Брянск, 1996. — 144 с.
10. Медушевская О. М., Румянцева М. Ф. Методология истории. М., 1997. — 72 с.
11. Төлебаев Т.Ә. Қазақстан тарихы мен тарихнамасының өзекті мәселелері. Алматы, Қазақ университеті, 2016.
12. Иванов Г. М., Коршунов А. М., Перов Ю. В. Методологические проблемы исторического познания. М., 1998
13. Коломийцев В. Ф. Методология истории (От источника к исследованию). М., 2001. — 191 с.

Қосымша

14. Малиновский Б. Магия и религия. М., 2000.
15. Малиновский Б. Научная теория культуры. М., 1999.
16. Могильницкий Б. Г. Введение в методологию истории. — М., 1989. — 175 с.
17. Парсонс Т. О структуре социального действия. М., 2000.
18. Парсонс Т. Система современных обществ. М. 1998.
19. Мертон Р. Американская социологическая мысль. М., 1996.
20. Эко У. Отсутствующая структура. Введение в социологию. СПб., 1998.
21. Медушевская О. М., Румянцева М. Ф. Методология истории. М., 1997. — 72 с.

22. Ратцель Ф. Антропогеография. М., 2002
23. Кун Т. Структура научных революций. М., 1998.
24. Поппер К. Ницета историцизма. М., 1993.
25. Гарфинкель Г. Исследования по этнометодологии.-СПб., 2007. –20-б.
26. Хайдеггер М. Прологомены к истории понятия времени. Томск,1998.
27. Ингарден Р. Введение в феноменологию Эдмунда Гуссерля. М.,1999.
28. Шелер М. Феноменология и теория познания / Шелер М. Избранные произведения. М., 1994.
29. Мерло – Понти М. Феноменология восприятия. СПб., 1999.
30. Гуссерль Э. Идеи к чистой феноменологии и феноменологической философии. – М.: ДИК, 1999.-6-б.
31. Гуссерль Э. Картезианские мышления. – СПб., 2001.287-290бб.
32. Гуссерль Э. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология. – СПб.: Фонд Университет: Владимир Даль,2004.
33. Ингарден Р. Введение в феноменологию Эдмунда Гуссерля. М.,1999.
34. Шелер М. Феноменология и теория познания / Шелер М. Избранные произведения. М., 1994.
35. Мерло – Понти М. Феноменология восприятия. СПб., 1999.
36. Антология феноменологической философии в России, т.І, М., 1997;
То же, т.ІІ, М., 2000.